

Kůže

Margarethe Hauschková

Pozorování kůže jako životně důležitého orgánu patří k nejpoučnějším zkušenostem maséra. Jako celek patří kůže k nervově-smyslové soustavě, poněvadž se jako tato soustava vyvíjí z vnějšího zárodečného listu a je nositelem rozprostřených smyslových počitků. Se svými různými vrstvami je však zároveň věrným *zrcadlem celého organismu*. V tomto ohledu se kůže nachází ve zvláštní situaci. Jelikož obepíná celý organismus a vytváří tím hranici pro všechny vnitřní procesy tohoto mikrokosmu, musíme v ní spatřovat oblast, v níž zvláštní měrou působí formující síly vše shrnujícího *Já. Lidská podobaje podobou ducha, je podobou Já*. Já jako nejvyšší instance všech sil musí vždycky provést poslední shrnutí všech rozlišení, musí vytvořit definitivní harmonii. V kůži se u bílé rasy již ukazuje rodící se barva broskvoňového květu. Barva kůže je výsledkem zpracovávání světla. Barva broskvoňového květu, Goethův rozpuštěný nach, je nejvyšší harmonií mezi aktivní a pasivní stranou barvy, mezi světlem a temnotou.

Objeví-li se v kůži jiné barevné odstíny, například nazelenalý, je to známkou toho, že se Já uvolnilo, tak jako při nevolnosti, a došlo k vzednutí vegetativních pochodů. Objeví-li se naproti tomu načervenalé namodralé zbarvení, svědčí to o vnitřním městnání.

Existuje zvláštní výklad Rudolfa Steinera, z něhož vyplývá, že i barvy jednotlivých ras jsou otázkou trávení a vstřebávání světla*. Jako zrcadlo celého organismu vykazuje kůže trojčlennou strukturu. Navenek má nervově-smyslovou část, na kterou zevnitř navazuje v podkožní tkáni část patřící k látkové výměně. Mezi nimi se nachází kapilární oblast, v níž převládají rytmické procesy, jako je dýchání a krevní oběh. Ilustrujme si tyto poměry v nákresu, přičemž si hned ukažme vrstvení kůže, které v rámci trojčlennosti zrcadlí dokonce i sedm velkých životních procesů.

V kůži máme postupně zvenčí dovnitř zastoupené všechny životní funkce, které Rudolf Steiner popsal jako sedm životních stupňů**:

1. smyslový život
2. nervový život
3. život dýchání
4. oběhový život
5. život látkové výměny
6. pohybový život
7. reprodukční život

* R. Steiner, *Vom Leben des Menschen und der Erde. Über das Wesen des Christentums*, GA 349, přednáška z 3. března 1923 „Barvy a lidské rasy“. (Pozn. aut. a vyd.)

** R. Steiner, „Spojitost člověka s kosmem se zřetelem na jeho život“, přednáška z 29. října 1921, zahrnutá ve svazku *Člověk a hvězdy*, Fabula 2011, str. 100. (Pozn. aut. a vyd.)

Smyslový život je v kůži nejdále předsunutý, vždyť dotek téměř cítíme dříve, než k němu skutečně dojde. Tato smyslová část kůže je nejzevnější hranicí mikrokosmu. Se svými miliony bodových nervových zakončení nás nutí myslet na nejzevnější hranici makrokosmu, na hvězdnou oblohu s jejím bezpočtem světelných bodů. A vzpomeneme si, že nervová soustava je kosmického původu, že dříve než ustrnula v pevných tvarech, byla světelnou strukturou astrálního těla. Existuje tak nekonečně mnoho příkladů pravdivosti zákona velkého Egyptána Elerma Trismegista, Tříkrát moudrého: „Jak nahoře, tak dole“, to znamená, že mikrokosmos je vybudován podle obrazu makrokosmu. Po smyslovém životě následuje *život nervový*, který vede vzruch dovnitř. Umožňuje nám uchovat si vjem. Kdyby nervový život chyběl, každý vjem by okamžitě vyhasl, jakmile by přestalo dráždění smyslového orgánu.

Dále směrem dovnitř se setkáváme s *životem dýchání*. Veškeré vjemy, které získáme, se koneckonců odrážejí v dýchání. Každý může sám na sobě pozorovat, jak dech rezonuje s obsahem našeho vědomí.

Dech se zase noří do *krevního oběhu*. Tím se dostáváme do centra tělesných procesů a životních stupňů. Z obíhající krve to jde ještě hlouběji do organismu. Dalším stupněm je *život látkové výměny*, činnost ve tvorbě orgánů a v poutání a uvolňování pozemských látek. Vnitřní alchymie je činností éterného těla spojeného s orgány, pátým životním stupněm.

Po něm následuje další stupeň, stupeň *pohybového života*, silová souvislost v éterném těle sloužící pohybu svalů. Nakonec následuje obecná *reprodukce*.

Máme zde tedy odstupňovaný sled sedmi procesů, který se zřetelně zrcadlí ve vrstvách kůže, takže vyvstává nápadná paralela.

Pokožka, směrem ven zvolna odumírající, se svými nervově- -smyslovými prvky je místem smyslového a nervového života. Je zajímavé, že se v této části objevuje *stratum lucidum**, tedy zprůhlednění substance. Ve tvorbě očí je tento pochod doveden ke kulminaci. Na kůži se uskutečňuje v rozprostřeně podobě. Tím se ovšem kůže vyznačuje jako orgán zpracovávající světlo. Zprůhlednění bylo pro alchymisty posledním a nejvyšším stupněm substance. Lidské oko proto z organického hlediska představuje dokonalý stupeň látky, který se staví po bok Goethovým slovům a potvrzuje je: „Kdyby oko nemělo slunce zář, nespatřilo by nikdy jeho svit, a naše síla v sobě neskrývala Boží tvář [takzvaný lidský duch, Já], jak by nás mohlo božské uchvátit?“**

Kůže jako celek je tak jakoby *rozprostřeným okem*, vystaveným různým kosmickým zářením. Je prakticky strážcem prahu pro vnitřní organismus. Všechny kosmické síly, které na ni doléhají, musí být buďto odvráceny, nebo v proměněné podobě převedeny dovnitř.

Shrneme-li protentokrát kosmická záření ve výrazu „světlo“, pak je kůže velkým orgánem dýchání světla a jeho trávení. Souvislost mezi okem a kůží demonstruje pokus, který zmiňuje Friedrich Husemann*** ve své knize *Das Bild des Menschen als Grundlage der Heilkunst (Obraz člověka jako základ léčebného umění)*. Ozáříme-li zadní část těla žáby světlem, nastanou na očním pozadí změny jako při přímém působení světla. Vnější světlo však nesmí do nitra pronikat nepřeměněné. Trávení světla sahá až do vrstev kůže patřících k látkové výměně, kde se také tvoří pigment, než je předsunut do vrstvy palisádových buněk, což lze přirovnat k předstupni při tvorbě sítnice, za níž se nachází kapilární oblast (cévnatka). - Podle Husemanna se nakonec *všechno světlo přemění v teplo*. Účinky kosmického záření tak z jedné strany ústí ve tvorbě tepla a z druhé strany do ní rovněž vyúsťují všechny procesy látkové výměny. Všechno slouží tvorbě tepla, fyzickému základu Já, tedy entelechii člověka.

* Tzv. vrstva jasných buněk; *stratum* = vrstva, *lucere* = svítit. (Pozn. překl.)

** Aforismus z *Božských Xeniv*, přeložila Lucie Hradilová. (Pozn. překl.)

*** Friedrich Husemann (1887-1959), německý anthroposofický lékař a psychiatr, žák Rudolfa Steinera, zakladatel sanatoria, které je dnes odbornou psychiatrickou klinikou nesoucí jeho jméno. (Pozn. vyd.)

Živá kůže dýchá a tato činnost je životně důležitá, neboť ztráta více než jedné třetiny jejího povrchu je smrtelná. Z toho vidíme, že existuje i vyšší forma smrti udušením, než jaké může nastat v hrubějším dýchání. V jistých mezích je kůže také *ochranou před zářením*. Přináležejí jí rovněž detoxikační kvality, podobně jako ledvinám, které mají zvláštní vztah ke kůži. Záření ledvin, popisované v kapitole o vnitřní vesmírné soustavě, končí v kůži. Je-li příliš silné, vyvolává na kůži projevy podráždění. Sem patří například zánětlivé vyrážky. Kromě vyměšování moči mají ledviny jako celek ještě jeden vyšší úkol v přeměňování přijatých potravních látek ve vlastní lidskou bílkovinu. Popis této schopnosti však již nespadá do rámce této knihy. Podrobný výklad podává Rudolf Hauschka ve své *Nauce o výživě*.* - Přes rytmickou část kožních vrstev se směrem dovnitř dostáváme do oblasti látkové výměny, do podkožní tkáně s jejími žlázami, uloženými v měkkém vazivu, které mohou, jak známo, ledvinám odebrat část jejich práce prostřednictvím tvorby potu. Nacházejí se zde také svalová vlákna, která jsou základem pohybového života, a s touto částí jsou spojeny také reprodukční síly pro celou kůži.

Panuje-li mezi horními a dolními procesy rovnováha, bude to dokládat zdravá kůže. Převáží-li nervově-smyslové procesy, bude kůže příliš suchá, svrasklá, případně i silně svědivá; mohou se tvořit zatvrdliny, šupinky nebo dokonce uzlíky. Převáží-li naopak rozpouštějící pochody látkové výměny, ukážou se na kůži otoky, zánětlivé změny nebo dokonce mokvavé vyrážky. Příznaky z obou stran se však mohou mísit za vzniku komplikovaných kožních projevů. *Vyrážky na kůži* jsou pro maséra v každém případě *kontraindikací*.

Proč se při rytmické masáži používají k péči o kůži oleje, případně i s medikamentózními přísadami, bude probráno v jedné z dalších kapitol.

Význam kůže člověka jako uzavření jeho bytosti byl Řekům ještě dobře znám. Rudolf Steiner upozorňuje na rozdíl v přístupu Athéňanů oproti Spartánům. Athéňané brali při péči o tělo v každém směru ohled na živoucí působení kosmických vlivů na kůži. Nechávali na ni v harmonickém poměru působit světlo a stín, teplo a chlad. Kůže tím zůstává propustnější. Ba i celý člověk má pak více sklon otevírat se okolnímu světu a sociálně se s ním spojit, být sdílným.

Naproti tomu Spartané kůži otužovali bezohledným vystavováním za každého počasí a hrubým potíráním směsí oleje a písku. Tím se kůže stává nepropustnější. Všechny síly vrací zpět dovnitř. Člověk se stává málomluvným, uzavřeným, nepoddajným ve styku s ostatními. Zato však rozvíjí jiné vnitřní kvality/ Samozřejmě, že s tímto líčením není spojeno posuzování jejich hodnoty. Ukazuje nám však, že tělo lze jako nástroj duše připravovat různě. Dnešní ideál opalování se na prudkém slunci má například také zhoubný vliv na spojení bytostných článků, neboť od pradávna platilo za dobré či za ctnost jít zlatou střední cestou mezi nadměrností a nedostatečností.

Z toho všeho vyplývá, že pozorování kůže patří k povinnostem maséra. Kůže se za věnovanou pozornost odmění němým, a přece tak výmluvným ztvárněním silové rovnováhy v organismu, v závislosti na svém jemnějším utváření.

* Rudolf Hauschka, *Ernährungslehre*, kap. V; česky jako *Člověk a výživa*, Fabula 2000. (Pozn. aut. a vyd.)